

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

ISSN 2523-4536

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Серія
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

<https://doi.org/10.32689-2523-4536>

Випуск 1 (57)
2019

Засновано 2001 року
Видання виходить 4 рази на рік

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2019

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)29-2я43

Об'єднана Редакційна Рада видання Наукові праці МАУП
М. Н. Курко, д-р юрид. наук, проф. — Голова ради

Заступники Голови

Є. О. Романенко, д-р наук з держ. упр., проф.
М. Ф. Гончаренко, канд. екон. наук, доц.
А. М. Кислий, д-р юрид. наук, проф.
О. І. Дацій, д-р екон. наук, проф.
І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.

Редакційна колегія

Бойченко Еліна Борисівна, д-р екон. наук, доц., доц. кафедри економіки, підприємництва та природничих наук Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського, м. Київ — Головний редактор.

Амбросенко Олександра Петрівна, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри економіки та управління підприємством, Навчально-науковий інститут менеджменту, економіки та фінансів, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ.

Згалат-Лозинська Любов Олександрівна, канд. екон. наук, доц., заст. зав. кафедри управління персоналом та економіки праці, Навчально-науковий інститут менеджменту, економіки та фінансів, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ.

Карбовська Любов Олександрівна, канд. екон. наук, доц., заст. зав. кафедри маркетингу, Навчально-науковий інститут менеджменту, економіки та фінансів, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ.

Кожак-Сиара Тетяна, д-р наук (економічні науки), директор Інституту економіки та менеджменту, Вища техніко-економічна державна школа ім. С. Маркевича, м. Ярослав (Польща).

Котляров Валерій Олександрович, канд. екон. наук, доц., проф. кафедри фінансів, банківської та страхової справи, Навчально-науковий інститут менеджменту, економіки та фінансів, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ.

Кураташвілі Альфред Анзорович, д-р політ. наук, проф., зав. відділом економічної теорії, Інститут економіки ім. П. Гугушвілі, Тбіліський державний університет ім. Ів. Джавахішвілі, м. Тбілісі (Грузія).

Марченко Світлана Миколаївна, канд. екон. наук, доц., проф. кафедри маркетингу, Навчально-науковий інститут менеджменту, економіки та фінансів, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ.

Романова Лідія Василівна, д-р екон. наук, проф., зав. кафедри маркетингу, Навчально-науковий інститут менеджменту, економіки та фінансів, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ.

Суворова Світлана Геннадіївна, канд. екон. наук, доц., доц. кафедри управління персоналом та економіки праці, Чернігівський інститут ім. Героїв Крут, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Чернігів.

Топалова Ірина Анатоліївна, канд. екон. наук, доц., професор кафедри управління, фінансів та адміністрування, Одеський інститут, Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Одеса.

Випуск рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 9 від 25 вересня 2019 р.)

Видання індексується Google Scholar

Наукові праці МАУП. — Серія: Економічні науки. — 2019. — Вип. 1 (57). — Київ: МАУП, ДП “Вид. дім “Персонал”, 2019. — 106 с.: іл. — Бібліогр. у кінці ст. — Виходить 4 рази на рік.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які досліджують актуальні проблеми розвитку економіки. Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток економічної науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” (серія: Економічні науки) за наказом Міністерства освіти і науки України включено до Переліку фахових видань як фахове видання з економічних наук (дата включення 21.11.13).

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2019
© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2019

ЗМІСТ

Автори випуску	5
Кальянов А. В. <i>Системні проблеми охорони праці трудових мігрантів в економічному вимірі</i>	6
Ковалко О. М., Євтухова Т. О., Новосельцев О. В. <i>Механізм транскордонного співробітництва підприємницьких структур у сфері енергоефективності</i>	12
Середюк К. В. <i>Управління корпоративною соціальною відповідальністю підприємств України</i>	20
Братусь Г. А. <i>Ретроспектива теоретичних підходів щодо сутності та змісту поняття інтелектуальної власності</i>	27
Васильконова Е. О. <i>Методичні засади діагностики іміджу територій в системі управління розвитком регіону</i>	34
Власенко О. О., Якушик І. Д. <i>Сучасні тенденції ринку реклами України, як елементу маркетингових комунікацій та його взаємозв'язок з ринком смартфонів</i>	40
Dikarev O. I. <i>Polar silk road china plan in the new “age of the arctic”: the problems and perspectives</i>	48
Карбовська Л. О., Железняк К. Л. <i>Процес формування інноваційної стратегії поліграфічного підприємства</i>	60
Квасній Л. Г., Волошанська А. В. <i>Переваги та недоліки процесу деіндустріалізації для світової економіки</i>	67
Квасній Л. Г., Хома Т. В. <i>Змістове наповнення поняття якості медичних послуг в контексті медичної реформи</i>	79
Мазур Ю. В. <i>Стан автошляхів в Україні — фактор негативного впливу на діяльність перевізників</i>	84
Бадюра Р. <i>До питання виокремлення провідних мотиваційних аспектів як фактора забезпечення ефективної діяльності персоналу</i>	91
Якимова Ю. М. <i>Количественный анализ риска инвестиционного решения</i>	96

Л. Г. КВАСНІЙ<https://orcid.org/0000-0001-5248-544X>**А. В. ВОЛОШАНСЬКА**<https://orcid.org/0000-0002-6077-5137>

Міжрегіональна Академія управління персоналом,
Прикарпатський інститут ім. Михайла Грушевського, м. Трускавець

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ПРОЦЕСУ ДЕІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Наукові праці МАУП. Серія Економічні науки, 2019, вип. 57(1), с. 67–78

<https://doi.org/10.32689/2523-4536-2019-01/57-67-78>

Представлено дослідження явища деіндустріалізації та її вплив на світову економіку. Виокремлено основні переваги та недоліки процесу деіндустріалізації для світової економіки.

Протягом багатьох років індустріалізація вважалася єдиним способом для країн, що розвиваються, наздогнати за основними соціально-економічними показниками розвинені країни. Проте в сучасній науковій думці існує набагато більше дискусій на тему, чи залишається індустріалізація найважливішим шляхом розвитку. У цьому зв'язку вважаємо, що серед відповідних впливових чинників є проблеми деіндустріалізації та індустріалізації в контексті сучасних міжнародних моделей виробництва, зростаюча популярність глобальних ланцюгів створення доданої вартості, важливі відмінності між країнами, що розвиваються, за рівнем їх промислового розвитку та конкурентоспроможності їх виробничих секторів, а також високий ступінь неоднорідності та зростання потенціалу серед різних видів виробничої діяльності. Тому дослідження переваг і недоліків процесу деіндустріалізації для світової економіки потребують подальшого опрацювання й урахування у повсякденній практиці та на перспективу.

Питання сутності деіндустріалізації як економічного явища, визначення підходів до структурних змін в економіці розглядали у своїх працях такі відомі вчені-економісти, як В. Кравченко, К. Шатненко, Ф. Трегенна, Й. Шкмпетер, О. Кузьмін, Р. Барро та ін. Головним предметом суперечок на тему деіндустріалізації є частка промислового виробництва, зменшення якої є наслідком внутрішніх процесів у розвинених країнах, що, своєю чергою, є протиположним до зовнішніх факторів у вигляді зростаючих економічних зв'язків з країнами, що розвиваються. Тому вплив процесів деіндустріалізації на різні країни є актуальним і потребує подальшого дослідження.

З'ясуємо переваги та недоліки процесу деіндустріалізації для світової економіки.

Важливі аспекти розвитку ринку послуг сформульовано І. О. Пойтом [7, 306–309]: “Головними передумовами формування ринку послуг є відповідна зрілість економіки і високий життєвий рівень населення. Із розвитком виробництва і насиченням ринку товарами споживчий попит перетворюється передусім на послуги. Розвиток ринку послуг стимулює також прискорення під дією науково-технічного прогресу поділу праці”.

Доцільно зауважити, що під впливом науково-технічної революції на ринку з’явилися нові послуги, пов’язані з новими способами комунікацій, комп’ютеризацією виробництва та новими інформаційними технологіями. Поряд з такими змінами зазнають занепаду промислові підприємства, що супроводжується скороченням працівників, появою на ринку безробітних фахівців. Саме це стало причиною до розвитку сфери послуг і перетікання працюючих зі сфери виробництва у сферу послуг. Цю тенденцію підтверджують цифри: у 1998 р. зайнятість у виробництві США становила 23,38 % від загальної зайнятості, а у 2017 р. — 19,62 %, у Британії — 26,67 % від загальної зайнятості в 1998 р., а в 2017 р. — 18,36 %, у Канаді — 23,38 % у 1998 р. і 19,62 % — у 2017 р. [5].

Стосовно країн з високим рівнем доходу (Швеція) — аналогічно цей показник становив 25,99 % у 1998 р. і 18,138 % у 2017 р. У постсоціалістичних країнах спостерігається протилежна ситуація: у 1998 р. зайнятість у виробництві в Азербайджані становила 11,26 % від загальної зайнятості, а в 2017 р. — 14,125 %; у Сербії — аналогічно 27,01 % у 1998 р. і 24,39 % — 2017 р.; у Росії цей показник знизився від 29,13 % у 1998 р. до 26,88 % у 2017 р. [5].

Аналіз наукових джерел доводить, що промисловий розвиток неможливий без реалізації завдань, пов’язаних з урегулюванням валютного курсу; розробкою та впровадженням ефективних механізмів державного стимулювання експорту; оптимізацією податкової політики; залученням прямих іноземних інвестицій; зниженням темпів трудової міграції; підвищенням реальної заробітної плати працівників в Україні і стимулюванням створення промислових об’єктів з високим рівнем продуктивності праці відповідно до вимог часу.

Практика показує, що на динаміку продуктивності праці глобалізаційні процеси впливають неоднозначно. Це можна пояснити тим, що глобалізація зумовлює необхідність та доцільність впровадження сучасних технологій і методів організації праці, що спричиняє нові можливості зайнятості населення і зростання інвестицій в людський капітал. Поряд з цим, на фоні експлуатації дешевої робочої сили мігрантів з менш розвинених країн у більш промислово-розвинені та зростаючого структурного безробіття поглиблюється диференціація у розвитку окремих країн за окремими показниками і підтверджує гіпотезу, що продуктивність праці у промислово розвинених країнах вища, ніж у слаборозвинених.

За статистичними даними Міжнародної організації праці (МОП) [10, 15], стосовно динаміки продуктивності праці у світі загалом та в окремих конкретних регіонах, виявляються наступні диспропорції: світовий показник продуктивності праці в 3,4 рази був нижчим, ніж аналогічний показник

у промисловості розвинених країн та країнах ЄС; в 1,1 рази нижчий, ніж у країнах Центральної та Східної Європи, а також у країнах СНД; і в 1,6 рази нижчим, ніж у країнах Близького Сходу. Стосовно інших регіонів, то показник продуктивності праці нижчий за загальносвітовий: в країнах Північної Африки – в 1,3 рази, Східної Азії – в 1,9 рази, Південно-Східної Азії та Океанії – у 2,3 рази, Південної Азії – в 3,3 рази, в країнах Латинської Америки та Карибського басейну показник продуктивності праці зрівноважується із загальносвітовим [10, 15]. Таким чином, за показником продуктивності праці спостерігаються значні світові диспропорції.

Спостерігається також кореляція і між рівнем продуктивності праці та рівнем доходу на душу населення в окремих країнах. Зокрема, перша десятка країн (США, Швейцарія, Гонконг, Швеція, Сінгапур, Норвегія, Канада, Об'єднані Арабські Емірати, Німеччина та Катар) за рівнем продуктивності праці у 2006–2017 рр. за класифікацією IMD Світового центру вивчення конкурентоспроможності входить до перших 25 країн світу за рівнем доходу на душу населення. Таким чином, саме підвищення показника продуктивності праці може бути одним з пріоритетів стратегії розвитку кожної з країн світу.

Дослідження дають змогу констатувати, що головною проблемою українського ринку праці є дуже низька продуктивність праці. За статистикою IMD World Competitiveness Yearbook за період 2006–2009 рр. за рівнем продуктивності праці Україна перемістилася в рейтингу із 38-го на 51-ше місце і погіршила відповідний показник з US \$9,2 до US \$8,7 ВВП на одного зайнятого на годину [2].

За даними статистики Міжнародної організації праці, Україна у 2008 р. відставала за показником продуктивності праці від старих країн – членів ЄС у 3,8–4,9 разів, нових країн – членів ЄС – у 2,2–3,8 разів; від інших країн світу (Великобританія, Ізраїль, Канада, США, Японія) – у 3,9–5,9 рази; відносно країн БРІК – Україна перевищує показники Китаю та Індії, але відстає в 1,7 рази від Росії та в 1,2 рази від Бразилії (табл.1).

Таблиця 1

Продуктивність праці на основі ВВП за країнами на одного зайнятого, US\$, у постійних цінах 1990 р.

Країна	Рік				
	1990	1995	2000	2007	2008
1	2	3	4	5	6
Україна	12,104	6,157	6,661	10,883	11,134
ЄС:					
Австрія	36,542	38,457	44,305	48,118	48,121
Фінляндія	33,899	39,411	44,587	50,838	50,560
Франція	44,897	47,902	51,311	54,931	55,052
Естонія	21,899	19,562	29,071	44,369	42,689
Німеччина	–	37,566	39,855	42,639	42,588
Угорщина	13,988	16,422	18,81	24,056	24,455

1	2	3	4	5	6
Італія	40,940	45,145	47,247	46,562	45,932
Литва	19,176	12,733	16,952	26,516	27,441
Норвегія	38,044	44,368	48,579	52,27	51,736
Польща	11,519	14,540	19,324	24,373	24,553
Іспанія	35,994	40,345	40,098	38,834	39,463
Швеція	33,126	37,929	42,911	49,548	48,987
Бразилія	10,474	11,656	12,109	12,733	13,230
Китай	2,562	3,941	4,660	9,574	10,378
Росія	15,281	10,761	11,991	17,85	18,702
Індія	3,531	4,111	5,061	7,124	7,445
Азербайджан	9,019	3,869	5,371	21,501	23,58
Білорусь	14,248	10,842	14,63	25,168	27,547
Казахстан	18,873	11,462	13,692	21,969	21,988
Великобританія	35,069	39,996	44,657	50,989	51,697
Ізраїль	35,485	38,146	41,352	43,319	43,202
Канада	39,837	42,736	47,186	49,543	49,077
США	47,907	51,455	57,909	63,783	65,480
Японія	37,144	38,765	40,771	45,687	45,587

За даними ILOSTAT [11].

Загалом по Україні в 1995 р. продуктивність праці, розрахована на базі ВВП та повної зайнятості, скоротилася порівняно з 1990 р. майже удвічі, а в 2009 р. вона ще не досягла рівня 1990 р. (79,7 %). Із 2000 по 2007 р. продуктивність праці зросла в 1,6 рази, а за умов фінансової кризи у 2009 р. даний показник погіршився у 1,5 рази відносно 2000 р.

У 2017 р. порівняно з попереднім роком спостерігалось зростання продуктивності праці одного зайнятого на 3,3 %, що супроводжувалося зростанням ВВП (на 2,5 %), у т. ч. беручи до уваги інтенсифікацію виробництва в умовах високої інвестиційної активності суб'єктів господарювання упродовж останніх трьох років.

Таблиця 2

Динаміка продуктивності праці в Україні у 2001–2017 роках¹

Рік	У фактичних цінах, грн	У постійних цінах 2010 року, грн	Індекс фізичного обсягу, % до попереднього року
1	2	3	4
2001	10574	40146	109,9
2002	11654	–42037	104,7
2003	13755	45873	109,1
2004	17617	50950	111,1

1	2	3	4
2005	22114	51539	101,2
2006	27256	55306	107,3
2007	35930	59351	107,3
2008	47244	60487	101,9
2009	46903	53316	88,1
2010	56274	56274	103,7 ²
2011	67598	59193	105,2 ²
2012	72927	59241	100,1 ²
2013	75861	59063	99,7 ²
2014	87804	58982	99,9 ²
2015	120934	58494	99,2 ²
2016	146549	60534	103,5 ²
2017	184628	62525	103,3

(За даними: Держкомстат, розрахунки Мінекономрозвитку [4].)

1* Починаючи з 2010 року, дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя; з 2014 року – без частини зони проведення АТО.

2* Відповідає показнику “індекс фізичного обсягу ВВП у розрахунку на одного зайнятого” за даними Держкомстату (статистичний збірник “Національні рахунки України” за 2016 рік).

Продуктивність праці у виробництві на 1 працюючого у постійних цінах 2010 р. у Фінляндії становила в 1991 р. 17609547571 дол. США, у 1998 р. – 28589026313 дол. США, у 2017 р. – 39303620164 дол. США. У сфері послуг продуктивність праці на 1 працюючого у постійних цінах 2010 р. у Фінляндії становила у 1991 р. 62743,96 дол. США, у 1998 р. – 80896,86 дол. США, у 2017 р. – 85862,96 дол. США. Стосовно Німеччини спостерігається наступна тенденція: у 1991 р. у сфері послуг продуктивність праці на 1 працюючого у постійних цінах 2010 р. була в 4,2 рази нижчою, ніж у промисловому виробництві, у 1998 р. – відповідно у 3,4 рази нижчою і в 2017 р. – в 3,0 рази нижчою. У Польщі картина дещо відрізняється: спостерігається динаміка від 2,0 рази у 1998 р. до 2,8 рази у 2008 р. і у 0,33 рази – в 2017 р. У Румунії – аналогічно: у 1998 р. у сфері послуг продуктивність праці на 1 працюючого у постійних цінах 2010 р. була в 0,43 рази нижчою, ніж у промисловому виробництві, у 2008 р. – відповідно у 0,48 рази нижчою і в 2017 р. – в 0,44 рази нижчою. Це підтверджує гіпотезу про те, що продуктивність праці в промисловості може бути вищою, ніж у сфері послуг.

Проведені дослідження [3] показали, що станом на сьогоднішній час розвиток промислової політики супроводжується швидким зростанням сфери послуг – так звану “сервітизацією” виробництва і збільшенням частки сфери послуг у кінцевому обсязі виробництва, оскільки ринок збуту для фірми залежить не тільки від якості виготовленої продукції, а й від якості пов’язаного з нею сервісу.

Розвиток промислової політики є однією з основних ініціатив у контексті стратегії Європи – 2020. У цьому зв'язку Європейською комісією зазначено: “Політична увага до промисловості ґрунтується на усвідомленні того, що сильна виробнича база має велике значення для багатой і економічно успішної Європи” [2]. Реалізуючи процес реіндустріалізації, Європейська комісія планує до 2020 р. збільшити частку виробничої промисловості у ВВП до 20 % порівняно з нинішніми 15 %.

Як і в минулому, на сьогоднішній день у кожній країні існує сільське господарство, промислове виробництво, сервісні послуги, але вони розвиваються на новій технологічній основі. Поглиблення спеціалізації і автоматизація сприяють стандартизації послуг, поглиблюючи тим самим, перехід від ручного виробництва для власного споживання (in-house services) до масштабного виробництва ринкових послуг (market services). За даними Світового банку у 2010 р. структура ВВП у розвинених країнах світу характеризується наступними пропорціями: сільське господарство – 2–4 %, промисловість – 30–33 %, сфера послуг – 64–47 % [5].

Практика показує, що в періоди світових системних криз помітно зменшуються темпи зростання виробництва в різних країнах і регіонах. Найбільший спад зафіксовано у країнах СНД (Україна) і Балтії (Латвія): у Латвії реальний ВВП у 2009 р. порівняно з 2008 р. зменшився на 17,7 %, а в Україні – на 14,8 % [1]. Зростання світової економіки в 2017 році склало 2,9 %, а в наступному періоді за прогнозами [9] – прискориться до найвищого показника з 2010 року до 3,1 %.

На основі аналізу рис. 1 можна зробити висновок про нестабільність у 2005–2015 рр. індексу промислового виробництва як в Україні, так і Чехії та Угорщині. Аналогічна тенденція нестабільності цього індексу спостерігається і в Білорусі, Казахстані, Росії, Швеції та Фінляндії, що є наслідком світової економічної кризи.

При розробленні напрямів економічної політики важливо враховувати щільність зв'язку між економічним зростанням і розширенням сфери послуг.

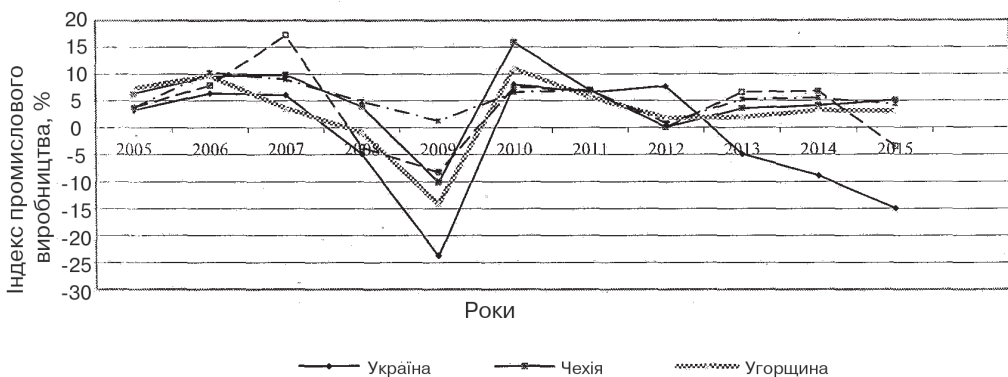

Рис. 1. Індекс промислового виробництва в Україні і в країнах Східної Європи [2; 6]

Для виявлення щільності зв'язку виглядає доцільним розглянути динаміку відповідних показників для економік США (рис. 2) і України (рис. 3.).

Результати показали, що в Україні, як і в США спостерігається щільний зв'язок між економічним зростанням, що зумовлено зміною ВВП на душу населення, і динамікою частки сфери послуг у структурі валової доданої вартості та загальної зайнятості. Проте не можна однозначно стверджувати, що структурні зміни зумовлюють економічне зростання або, навпаки, зростання ВВП на душу населення призводить до зростання сфери послуг. Попри це між зазначеними тенденціями однозначно існує певна кореляція. З цього приводу А. Сміт писав про продуктивну працю в промисловому виробництві

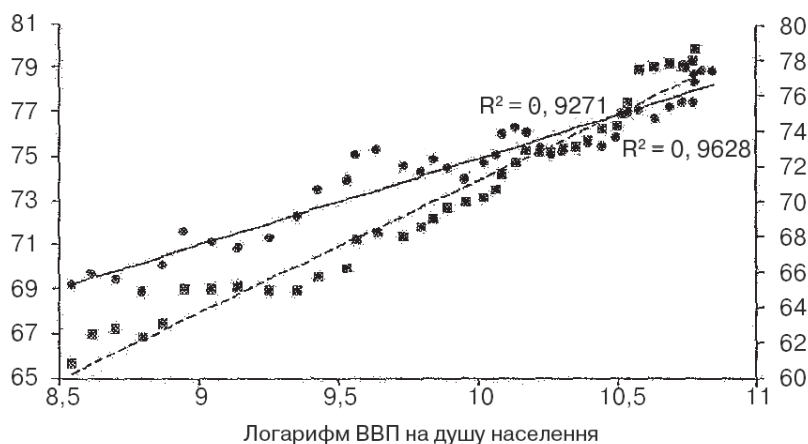

Рис. 2. Частка сфери послуг у загальній зайнятості і ВДВ порівняно з ВВП на душу населення в США (1970–2012 рр.) і Україні (1995–2012 рр.)
(За даними National Accounts Estimates of Main Aggregates (департамент статистики ООН) і Laborsta (Міжнародна організація праці))

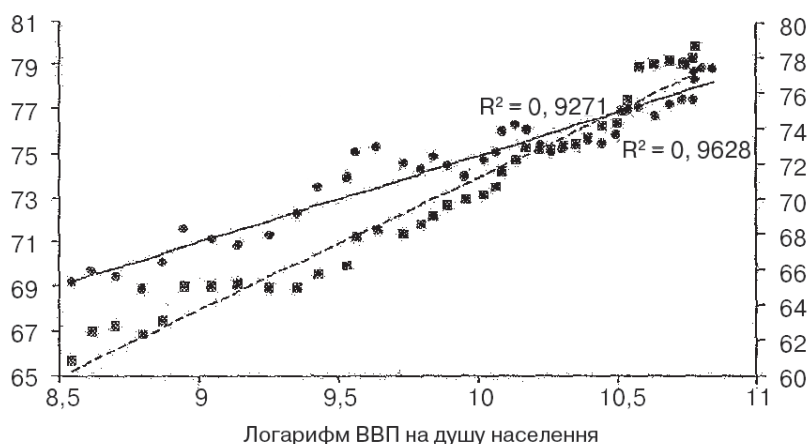

Рис. 3. Частка сфери послуг у загальній зайнятості і ВДВ порівняно з ВВП на душу населення в Україні (1995–2012 рр.)
(За даними National Accounts Estimates of Main Aggregates (департамент статистики ООН) і Laborsta (Міжнародна організація праці))

на противагу непродуктивній у сфері послуг: “...послуги, зазвичай, зникають у момент надання й рідко залишають по собі слід або вартість, за яку згодом можна було б отримати еквівалентний обсяг послуг” [8, 244]. Як зазначає А. Сміт, оскільки послуги мають нематеріальну природу, вони не можуть створювати вартість, порівнювальну з вартістю, створеною у процесі промислового виробництва.

Тому виглядає слушною модель Р. Інмана, подана узагальненим рівнянням зростання відносної частки зайнятих у виробництві послуг [12, 3]:

$$i_s = (\alpha - 1)r_g + (1 + \beta)(r_g - r_s) + \Delta, \quad (1)$$

де i_s — темп зростання частки виробництва послуг у загальній зайнятості [$= i_s/l_s$]; l_s — частка виробництва послуг у структурі загальної зайнятості; r_s — темпи зростання продуктивності праці виробництва послуг.

$$r_s = q \cdot s/q_s, \quad (2)$$

де q_s — продуктивність праці виробництва послуг; r_g — темпи зростання продуктивності праці виробництва товарів.

$$r_g = q \cdot g/q_g, \quad (3)$$

де q_g — продуктивність праці виробництва товарів; α ($\alpha > 0$) — еластичність попиту на послуги за доходом; β ($\beta < 0$) — еластичність попиту на послуги за ціною; Δ — темпи зміни попиту на послуги; $(\alpha - 1)r_g$ — ефект доходу.

Необхідно звернути увагу на те, що зростання доходу призводить до зростання частки зайнятих виробництвом послуг у загальній структурі зайнятості за умови, що послуги є предметом розкоші, тобто $\alpha > 1$. З іншого боку, зі зростанням продуктивності праці у виробництві товарів зростають зарплати, тобто згідно з моделями зарплата одного працівника зростає зі швидкістю r_g . Таке зростання доходу призводить до зростання попиту на послуги зі швидкістю $r_g \alpha$, хоч обсяг випуску товарів зростатиме зі швидкістю r_g .

Отже, зростання частки виробництва послуг матиме місце лише у випадку, якщо зростати послуги будуть пропорційно швидше, ніж загальні темпи зростання в економіці, тобто, якщо виконуватимуться умови: $r_g \alpha > r_g$ або $(\alpha - 1)r_g > 0$.

Частка виробництва послуг зменшуватиметься у тих випадках, якщо $(\alpha - 1)r_g < 0$.

Ефект диференціальної продуктивності $(1 + \beta)(r_g - r_s)$ полягає в наступному: якщо темпи зростання продуктивності праці у виробництві товарів перевищують темпи зростання продуктивності праці у виробництві послуг ($r_g > r_s$), то виробництво послуг буде постійно дорожчати порівняно з іншими виробництвами, що спричинятиме збільшення частки зайнятих у сфері послуг. Поряд з цим, при зростанні відносних цін на послуги відбуватиметься зменшення обсягів попиту на них на величину β , що загалом призведе до зменшення частки сфери послуг у загальній зайнятості. В даному випадку чистий ефект становитиме: $(1 + \beta)(r_g - r_s)$, де $\beta < 0$.

Проведені дослідження структурних змін констатують відносний вплив згаданих ефектів на розширення сфери послуг, а також дозволяють виявити певні закономірності:

- сектори побутових, фінансових і ділових послуг характеризуються повільними темпами зростання продуктивності праці, зростанням відносних цін, а також зростанням частки у ВВП і зайнятості;
- частка сектору неринкових послуг (non-market services) у ВВП і зайнятості підтримуватиме тенденцію до зростання;
- сфера послуг визначається зростанням рівня використання ІКТ-капіталу і висококваліфікованої праці.

До неринкових послуг (non-market services) належать такі, що охоплюють загальнодоступні послуги, неринкові послуги з освіти та досліджень, що надаються урядом та приватними некомерційними установами; недержавні послуги з охорони здоров'я, що надаються урядом та приватними некомерційними установами; побутові послуги; неринкові послуги з утилізації відходів, санітарії, цвинтарів, наданих урядом; неринкові послуги соціального забезпечення, гуртожитки, туристичні бюро, роботодавці та професійні об'єднання, господарські організації, що надаються урядом; неринкові послуги рекреаційної та культурної діяльності, що надаються державним управлінням (розважальні, спортивні майданчики та клуби, бібліотеки, державні архіви, музеї, ботанічні та зоологічні сади); неринкові послуги освіти, що надаються державними та приватними некомерційними установами; неринкові послуги з досліджень та розробок, надані державними та приватними некомерційними установами; неринкові послуги охорони здоров'я, що надаються державними та приватними некомерційними установами; неринкові послуги соціального забезпечення, гуртожитки, туристичні бюро, профспілки, асоціації роботодавців, релігійні організації та наукові товариства, політичні партії, споживчі та громадські організації тощо, що надаються приватними некомерційними установами; неринкові послуги рекреаційної та культурної діяльності (розважальні, спортивні майданчики та клуби, бібліотеки, державні архіви, музеї), що надаються приватними неприбутковими організаціями; домашні послуги.

Зміна структури зайнятості в Європі спостерігається також за рахунок переміщення виробництва у країни з дешевою робочою силою, зокрема, в Індію та Китай. Таке явище переміщення охопило не лише працемістки виробництва, а й галузі середнього рівня складності, що становлять основу європейської економіки і, навіть, її високотехнологічний сектор. Наприклад, Індія розробляє та реалізує стратегії освоєння ніш на ринку біотехнологій та інформаційно-комунікаційних технологій, створюючи кластери з місцевих підприємств та філій американських і європейських транснаціональних корпорацій.

Розширення Європейського Союзу на схід відкрило дорогу для переміщення виробничих потужностей у межах Європи. Безперечно, від цього потерпають регіони "старих" членів ЄС, які традиційно спеціалізувались на певних галузях, але це дозволяє зберігати виробництво на території Європи, яке б в іншому випадку мігрувало до Азії. З іншого боку, розширення ЄС створює нові можливості для європейського бізнесу не лише з точки зору розширення ринку збуту, а й реорганізації виробничого ланцюга у ме-

жах Європи, для використання конкурентних переваг “нових” членів ЄС. Та все ж усвідомлення того, що переваги, пов’язані з дешевою працею східноєвропейських країн, є тимчасовими, змушує Євросоюз вживати заходів для підтримки необхідного розвитку промисловості та нарощування темпів зростання продуктивності праці.

Валова додана вартість є одним із показників, який характеризує рівень розвитку економіки країни. Аналізуючи показники доданої вартості виробництва у % ВВП країн з високим рівнем розвитку та щорічне зростання доданої вартості, аналогічні показники у постсоціалістичних країнах та в країнах Азії, нами відмічено наступну динаміку, відображену в табл. 3–5.

Отже, деіндустріалізація виявляється не тільки в значному скороченні кількості зайнятих у промисловості, зменшенні ролі вторинного сектору у формуванні валової доданої вартості та валового внутрішнього продукту, інколи — в зниженні обсягів виробництва, а й у різних рівнях розвитку країн світу.

Таким чином, впливає ще одна гіпотеза, яка підтверджується значеннями показників доданої вартості виробництва у % до ВВП та аналітичними розрахунками щорічного зростання доданої вартості: країни з високим значенням доданої вартості розвиваються швидше і швидше виходять із кризи.

Характерною рисою економіки розвинених країн останніх десятиліть є кардинальні зрушення як у структурі зайнятості, так і в структурі валово-

Таблиця 3

Динаміка доданої вартості виробництва у % ВВП країн з високим рівнем розвитку та її щорічне зростання

Країна	1998	2008	2016
Німеччина	20,50 (1,08)	20,25 (–2,05)	20,66 (2,97)
Фінляндія	22,93 (10,53)	20,85 (–2,61)	14,93 (4,54)
Швеція	20,03 (8,73)	16,84(–2,92)	13,59 (3,53)

Таблиця 4

Динаміка доданої вартості виробництва у % ВВП постсоціалістичних країн та її щорічне зростання

Країна	1998	2008	2016
Угорщина	21,25 (–6,63)	22,12 (16,07)	20,24 (6,39)
Росія	–	14,93 (–2,12)	11,97 (1,15)
Польща	17,4 (0,18)	16,30 (8,40)	18,08 (4,28)

Таблиця 5

Динаміка доданої вартості виробництва у % ВВП країн Азії та її щорічне зростання

Країна	1998	2008	2016
Таїланд	27,36 (–8,38)	30,71 (2,39)	27,07 (2,53)
Малайзія	28,78 (–13,42)	24,56 (–0,70)	22,30 (5,98)

го внутрішнього продукту. Загальним явищем стало зменшення ролі промислового сектору та зростання значущості сфери послуг, що дістало назву “деіндустріалізація”. Основними факторами, що зумовили структурні трансформації у господарстві Європи, які призвели до деіндустріалізації, є зміни в структурі попиту та витрат споживачів, швидше зростання продуктивності праці у промисловості порівняно зі сферою послуг і як результат — переміщення робочих місць з промислового до сервісного сектору, перенесення виробництва у країни з дешевою робочою силою.

Деіндустріалізація у країнах Європи і Азії не є абсолютно однаковою: більшість галузей втрачали робочі місця, проте в них зберігалось зростання продуктивності праці та обсягу валової доданої вартості. Незважаючи на це, деіндустріалізація розглядається як тенденція, яка не може не викликати занепокоєння, і потребує коригування з метою підтримки розвитку промисловості, що тісно пов’язана з іншими секторами економіки і залишається важливим джерелом інноваційного поступу та економічного благополуччя.

Джерела

1. Історія міжнародних криз [Електронний ресурс] // Центр економічного аналізу та експертизи: Internet-site. URL: www.assessor.ru/forum/index.php?t=788
2. Интеграция Украины и европейского Союза в рамках соглашения об ассоциации: влияние на украинскую экономику [Электронный ресурс] // Central Intelligence Agency. The World Factbook: Internet-site. URL: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/up.html#top>
3. *Квасний З. В., Волошанська А. В.* Розвиток сервісної економіки як прояв деіндустріалізації // Бізнес-навігатор : наук.-вироб. журн. Вип. 3 (42). Херсон. 2017. С. 19–22.
4. Національні рахунки України: Статистичний збірник [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України: Internet-site. К., 2018. URL: <http://ukrstat.gov.ua>
5. *Панченко Володимир, Резнікова Наталія.* Операція деіндустріалізація, або Навіщо нам промисловий ренесанс [Електронний ресурс] // ZN.UA: Internet-site. URL: <https://dt.ua/macrolevel/operaciya-deindustrializaciya-abo-navischo-nam-promisloviy-renesans-.html>
6. Основные макроэкономические показатели стран мира [Электронный ресурс] // EREPORT.RU Мировая экономика: Internet-site. URL: <http://www.ereport.ru/stat.php?razdel=country&count=belarus&table=ipencia>
7. *Пойма І. О.* Оцінка сучасного стану ринку послуг // Вісн. Житомир. держ. технол. ун-ту. Серія: Економічні науки. № 1 (63). Житомир: Вид-во ЖДТУ, 2013.
8. *Смит А.* Исследование о природе и причинах богатства. М.: Изд-во соц.-экон. лит-ры, 1962. 677 с.
9. Темпи зростання світової економіки в 2018 році досягнуть ... [Електронний ресурс] // УНІАН: Internet-site. URL: <https://economics.unian.ua/finance/1984201-tempi-zrostannya-svitovoji-ekonomiki-v-2018-rotsi-dosyagnut-maksimumu-za-8-rokiv-fitch.html>
10. Global employment trends : May 2009 update / International Labour Office. Geneva : ILO, 2009.
11. Key Indicators of the Labour Market [Електронний ресурс] // International Labour Organization: Internet-site. URL: <http://kilm.ilo.org/KILMnetBeta/default2.asp>

12. Managing the Service Economy: Prospects and Problems / Ed. by R. Inman. N. Y.: Cambridge UP, 1985. 356 p.

Kvasniy L. G., Voloshanska A. V. Advantages and disadvantages of the de-industrialization process for the world economy.

The study of the phenomenon of de-industrialization and its impact on the world economy is presented. The main advantages and disadvantages of the de-industrialization process for the world economy are highlighted.

The purpose of the study is to find out the advantages and disadvantages of the de-industrialization process for the world economy.

A characteristic feature of the economies of developed countries in recent decades has been the dramatic shifts in both employment and gross domestic product. A common phenomenon was the diminishing role of the industrial sector and the growing importance of the service sector, known as "de-industrialization". The main factors that have led to structural transformations in the European economy that have led to de-industrialization are changes in the structure of consumer demand and spending, faster productivity growth in industry compared to the service sector and, as a result, the shift of jobs from industrial to service sector, shifting production to countries with cheap labor.

De-industrialization in Europe and Asia is not exactly the same: most industries have lost their jobs, but they have continued to increase productivity and gross value added. Nonetheless, de-industrialization is seen as a trend that cannot but be a source of concern and needs adjustment to support industrial development, which is closely linked to other sectors of the economy and remains an important source of innovation and economic well-being.

<https://doi.org/10.32689/2523-4536-2019-01/57-67-78>

Надійшла 10 лютого 2019 р.